

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ОНУ імені І. І. Мечникова

Голова Вченої ради _____ Вячеслав ТРУБА
(протокол № 11 від 13 червня 2026 р.)
(наказ № 60/04 від 1 липня 2026 р.)

ПРОГРАМА
КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Запровадження вибірових освітніх компонентів для формування
міжкультурної свідомості здобувачів

рівень освіти: освіта дорослих (післядипломна освіта)
галузі знань: А Освіта
спеціальність: А1 Освітні науки

ОНУ
2026

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
програми підвищення кваліфікації
«Запровадження вибіркових освітніх компонентів для формування
міжкультурної свідомості здобувачів»

РОЗРОБНИК:

Наталія НАГОРНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації

РЕКОМЕНДОВАНО

Кафедрою педагогічної освіти та соціальної реабілітації
протокол № 10 від «8» червня 2026 р.

Завідувач кафедри Лілія ВСЙЛАНДС

СХВАЛЕНО:

навчально-методичною комісією
факультету психології та соціальної роботи
протокол № 6 від «11» червня 2026 р.

Голова НМК ФПСР Ірина СИДУН

Вченою радою факультету психології та соціальної роботи ОНУ імені
І. І. Мечникова

Протокол № 6 від «14» червня 2026 р.

Голова Вченої ради Лариса ДУНАЄВА

Науково-методичною радою ОНУ імені
І. І. Мечникова

Протокол № 3 від «18» червня 2026 р.

Голова НМР ОНУ імені І. І. Мечникова Майя НІКОЛАЄВА

1. Опис програми

Обсяг програми	90 год / 3 кредитів ЄКТС Програма підвищення кваліфікації передбачає такі форми роботи: лекції (14 год.), практичні заняття (14 год.), самостійна робота (60 годин), атестація у вигляді заліку (2 години) відповідно для очної/змішаної форм навчання.
Строки виконання програми	3 тижні
Форма підвищення кваліфікації	Очна / змішана
Мета	Метою курсу є підвищення професійного рівня науково-педагогічних працівників для ефективного впровадження вибіркового дисциплін соціогуманітарного спрямування. Програма спрямована на розвиток міжкультурної компетентності, формування культури толерантності, ефективну комунікацію, самоусвідомлення власної ідентичності.
Завдання:	- Забезпечити засвоєння базових понять курсу: «міжкультурна свідомість», «толерантність», «культурна ідентичність», «стереотип», «інклюзія» та «дискримінація». - Сформувати системні знання про структуру, психологічні механізми та маркери міжкультурної компетентності й толерантності в освітньому середовищі - Навчити розуміти, поважати та приймати культурні, мовні, релігійні та етнічні відмінності інших людей без упереджень і стереотипів. - Сформувати навички ефективного спілкування в полікультурному середовищі, вміння підбирати комунікативні стратегії залежно від соціокультурного контексту. - Виховувати повагу до різноманіття та вміння запобігати міжкультурним конфліктам, екологічно їх вирішувати. - Сформувати уміння конструктивно розпізнавати, попереджувати та вирішувати конфлікти, що виникають на ґрунті культурних, релігійних чи світоглядних розбіжностей
Напрями	Освіта
Перелік компетентностей, які вдосконалюються	На основі професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти», наказ МОН України №1466 від 16.10.2024р. А 1. Здатність планувати і проводити навчальні заняття А 2. Здатність консультувати здобувачів ВО А 3. Здатність здійснювати керівництво практичною підготовкою здобувачів вищої освіти В1. Здатність розробляти та удосконалювати ЗМІСТ освітніх компонентів В2. Здатність розробляти та удосконалювати навчально-методичні матеріали Б 3. Здатність надавати зворотній зв'язок здобувачам ВО за результатами оцінювання Г 1. Здатність розробляти та удосконалювати ОП у складі групи

	Є2. Здатність планувати та проводити заходи Ж 1. Здатність організувати особистий професійний розвиток Ж 3. Здатність ініціювати та реалізовувати проекти професійного розвитку.
Очікувані результати	Знати: • Суть та розбіжності між ключовими термінами курсу: «вибірковий освітній компонент», «міжкультурна свідомість», «толерантність», «культурна ідентичність», «стереотип» та «дискримінація». • Нормативні вимоги процесу обрання вибірових компонентів. • Структуру робочої програми та силабусу робочої програми. • Структуру, психологічні механізми та критерії сформованості міжкультурної компетентності й толерантності в освіті. • Особливості вербальної та невербальної комунікації різних культур, як соціокультурний контекст впливає на вибір комунікативних стратегій. • Природу міжкультурних конфліктів. причини виникнення, динаміку розвитку та специфіку конфліктів, що постають на ґрунті культурних чи світоглядних розбіжностей. • Норми та етичні правила створення безпечного, безбар'єрного та підтримуючого освітнього середовища для всіх учасників процесу. Вміти: • Розпізнавати власні упередження, автостереотипи та гетеростереотипи і критично їх осмислювати. • Ідентифікувати прояви дискримінації, мікроагресії чи прихованого ксенофобського підтексту в освітньому процесі та повсякденному житті. • Підбирати й адаптувати комунікативні стратегії та стилі спілкування залежно від етнічного, мовного чи релігійного бекграунду співрозмовника. • Ефективно взаємодіяти в полікультурних групах, застосовуючи техніки активного слухання та спілкування. • Прогнозувати та попереджувати виникнення міжкультурних непорозумінь в освітньому середовищі. • Застосовувати техніки медіації, компромісу та співробітництва, мінімізуючи психологічний травматизм сторін • Проявляти повагу, емпатію та безумовне прийняття різноманіття на практиці, незалежно від власних переконань. • Моделювати та підтримувати толерантну атмосферу під час вирішення професійних завдань.
Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Сертифікат про підвищення кваліфікації встановленого зразка
Місце виконання програми	За місцем знаходження суб'єкта підвищення кваліфікації та/або дистанційно
Викладання та навчання (методи навчання, форми проведення навчальних занять)	Професійно-орієнтоване навчання, кейс-метод, технології інтенсивного і дистанційного навчання, створення презентацій, використання інтернет-ресурсів платформ, інтерактивні вправи тощо

Форма підсумкового контролю	Тестовий контроль
-----------------------------	-------------------

2. ЗМІСТ КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Змістовий модуль 1

Організаційно-педагогічні засади впровадження вибіркового освітніх компонентів у закладах вищої освіти

Тема 1. Нормативно-правове забезпечення вибіркового освітніх компонентів у вищій освіті. Студентоцентроване навчання та академічна свобода здобувача. Поняття «вибіркового освітнього компонента» відповідно до стандартів вищої освіти. Закону України «Про вищу освіту», стаття про право здобувачів на вибір навчальних дисциплін. Права та обов'язки здобувача вищої освіти під час опанування вибіркового компонента. «Положення про порядок реалізації здобувачами вищої освіти права на вільний вибір навчальних дисциплін» як головний локальний документ. Каталог вибіркового дисциплін, нормативні вимоги, структура, прозорість, процедури оприлюднення.

Тема 2. Технологія формування індивідуальної освітньої траєкторії. Нормативні вимоги до обсягу вибіркового компонента. Процес формування індивідуальної освітньої траєкторії. Цифрові інструменти та платформи, які забезпечують прозорість, автоматизацію та ефективність процедури вибору освітніх компонентів. Автоматизовані університетські системи, Google-форми, електронні кабінети. Механізми та етапи обрання навчальних дисциплін. Роль гарантів, тьюторів, кураторів у забезпеченні свідомого вибору здобувача. Алгоритм дій «другої хвилі» вибору вибіркового компонента.

Тема 3. Робочі програми та силабуси вибіркового дисциплін. Сутнісна та функціональна різниця між силабусом та робочою програмою вибіркового компонента. Принципи розробки вибіркового курсів. Елективність, гнучкість, орієнтація на Soft Skills. Принципи універсального дизайну. Забезпечення інклюзивності, етичності та безбар'єрності. Структура робочої програми та силабусу вибіркового дисципліни. Інтеграція міжкультурного компонента у вибіркoву частину освітніх програм. Роль курсів з толерантності та міжкультурної взаємодії щодо статусу вибіркового компонента. Аналіз світового та вітчизняного досвіду впровадження вибіркового дисциплін.

Змістовий модуль 2

Психолого-педагогічні технології формування міжкультурної свідомості та компетентності здобувачів

Тема 4. Психолого-педагогічні технології формування міжкультурної свідомості та компетентності здобувачів Вивчення понять «культура», «етнос», «стереотип», «ідентичність», «дискримінація» в освітньому просторі. Історичні передумови та наукові чинники, які зумовили виокремлення міжкультурної комунікації в самостійну міждисциплінарну галузь знань. Феномен міжкультурної свідомості в епоху глобалізації та інтернаціоналізації освіти. Структура міжкультурної компетентності: когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти. Специфіка формування міжкультурної компетентності в умовах кризових соціокультурних трансформацій.

Тема 5. Психолого-педагогічні механізми формування міжкультурної свідомості. Психологічні механізми сприйняття іншого, бар'єри мислення. Анатомія стереотипів, авто- та гетеростереотипи. Механізми емпатії, децентрації та рефлексії як маркери сформованості міжкультурної компетентності. Психологічні бар'єри формуванню міжкультурної свідомості здобувачів. Особливості андрагогічного підходу, врахування сформованого життєвого досвіду здобувачів. Практика міжкультурної взаємодії. Інтерактивні та цифрові технології. Педагогічна фасилітація та менторство. Метод фасилітації, розбору «критичного інциденту» в мікрогрупах. Ситуаційні кейси, міжкультурний діалог.

Тема 6. Стратегії ефективної комунікації в міжкультурному середовищі. Мовні, етнічні та релігійні особливості взаємодії. Комунікативні стратегії та стилі взаємодії. Стилi спілкування залежно від соціокультурного контексту співрозмовника. Стратегія «культурної акомодатії», взаємного підлаштування у процесі міжособистісного спілкування, практичні техніки безбар'єрного спілкування, техніки активного слухання, перефразування, уточнення, резюмування.

Тема 7. Конструктивне врегулювання конфліктів у міжкультурному середовищі. Причини виникнення та ранні маркери напруги в колективі. Психологічні ознаки та динаміка розвитку конфліктів. Екологічний менеджмент конфліктів на ґрунті світоглядних розбіжностей. Покрокові алгоритми конструктивного розпізнавання, попередження та вирішення конфліктів. Техніки медіації та ненасильницького спілкування. Медіація під час врегулювання світоглядних суперечок. Принципами медіації для збереження нейтралітету та об'єктивності. Превентивні педагогічні стратегії запобігання конфліктів.

3. СТРУКТУРА КУРСУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Тема / Години	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи	Разом
Змістовий модуль 1. Організаційно-педагогічні засади впровадження вибіркового освітніх компонентів у закладах вищої освіти					
Тема 1. Нормативно-правове забезпечення вибіркового освітніх компонентів у вищій освіті.	2	2	10	-	14
Тема 2. Технологія формування індивідуальної освітньої траєкторії.	2	2	8	-	12
Тема 3. Робочі програми та силабуси вибіркового дисциплін.	2	2	8	-	12
Змістовий модуль 2. Психолого-педагогічні технології формування міжкультурної свідомості та компетентності здобувачів					
Тема 4. Психолого-педагогічні технології формування міжкультурної свідомості та компетентності здобувачів	2	2	8	-	12
Тема 5. Психолого-педагогічні механізми формування міжкультурної свідомості.	2	2	8	-	12
Тема 6. Стратегії ефективної комунікації в міжкультурному середовищі.	2	2	8	-	12
Тема 7. Конструктивне врегулювання конфліктів у міжкультурному середовищі.	2	2	10	-	14
Залік (тестування)				2	2
Усього годин	14	14	60	2	90

4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Нормативно-правове забезпечення вибіркового освітніх компонентів у вищій освіті.	2
2.	Технологія формування індивідуальної освітньої траєкторії.	2
3.	Робочі програми та силабуси вибіркового дисциплін.	2
4.	Психолого-педагогічні технології формування міжкультурної свідомості та компетентності здобувачів	2
5.	Психолого-педагогічні механізми формування міжкультурної свідомості.	2
6.	Стратегії ефективної комунікації в міжкультурному середовищі.	2
7.	Конструктивне врегулювання конфліктів у міжкультурному середовищі.	2
Разом:		14

5. САМОСТІЙНА РОБОТА

Види самостійної роботи:

- Підготовка до групових занять.
- Виконання творчих практичних завдань.
- Самостійна робота з літературою.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Нормативно-правове забезпечення вибіркового освітніх компонентів у вищій освіті.	10
2.	Технологія формування індивідуальної освітньої траєкторії.	8
3.	Робочі програми та силабуси вибіркового дисциплін.	8
4.	Психолого-педагогічні технології формування міжкультурної свідомості та компетентності здобувачів	8
5.	Психолого-педагогічні механізми формування міжкультурної свідомості.	8
6.	Стратегії ефективної комунікації в міжкультурному середовищі.	8
7.	Конструктивне врегулювання конфліктів у міжкультурному середовищі.	10
Разом:		60

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- словесні методи: лекція, пояснення, бесіда, обговорення, дискусія;
- наочні методи: презентація, ілюстрація, демонстрація;
- методи формування практичних умінь і особистісних якостей: виконання практичних завдань, кейсів, підготовка і презентація перед аудиторією.

Самостійна робота включає роботу з текстовим матеріалом та виконання індивідуальних завдань: підготовку презентацій та творчі практичні завдання.

Форма атестації у вигляді заліку (тестування). Слухач має набрати 60% правильних відповідей. Буде запропоновано 40 запитань, з чотирма варіантами відповідей, з яких одна правильна.

7. ПИТАННЯ ДЛЯ АТЕСТАЦІЇ

1. Що таке «індивідуальна освітня траєкторія» здобувача згідно із Законом України «Про вищу освіту»?

2. Який мінімальний відсоток від загального обсягу кредитів ЄКТС має припадати на вибіркові дисципліни?

3. Чим відрізняється поняття «силабус» від «робочої програми навчальної дисципліни»?

4. Що є головною метою реалізації принципу студентоцентрованого навчання у контексті вибірковості?

5. Які освітні компоненти належать до циклу загальної підготовки здобувачів вищої освіти?

6. Хто такий академічний тьютор, консультант і які його ключові функції при виборі дисциплін?

7. Що означає поняття «елективність» в андрагогіці та вищій школі?

8. Що таке «Каталог вибіркових дисциплін» закладу вищої освіти та як часто він має оновлюватися?

9. Яку функцію виконує процедура перезарахування кредитів у межах академічної мобільності?

10. Які наслідки для індивідуального плану здобувача має несвоєчасний вибір елективних курсів?

11. Опишіть покроковий алгоритм процедури вибору освітніх компонентів здобувачами у вашому ЗВО.

12. Які критерії є визначальними для включення нового вибіркового курсу до загальноуніверситетського пулу?

13. Проаналізуйте взаємозв'язок між вибірковими дисциплінами та формуванням загальних компетентностей.

14. У чому полягає різниця між фаховими вибірковими дисциплінами та дисциплінами вільного вибору загальноуніверситетськими?

15. Обґрунтуйте, чому формування міжкультурної свідомості найчастіше реалізується саме через вибірккову частину освітніх програм.

16. Які ризики для якості освіти несе «формальний вибір» дисциплін, наприклад, за принципом «де легше скласти іспит»?

17. Як система вибіркових дисциплін впливає на конкурентоспроможність випускника на сучасному ринку праці?

18. Поясніть значення принципу гнучкості при побудові сучасних освітньо-професійних програм.

19. Яку роль відіграє зворотний зв'язок, анкетування студентів в оптимізації переліку вибіркових дисциплін?

20. Як пов'язані між собою академічна свобода викладача та право вибору здобувача вищої освіти?

21. Розробіть структуру інформаційного повідомлення, анонсу, яке здатне мотивувати першокурсників обрати курс із міжкультурної свідомості.

22. Запропонуйте алгоритм дій куратора у ситуації, коли на важливий вибіркковий курс записалося менше мінімально нормативної кількості студентів, не набралася група.

23. Змодельуйте розділ силабусу вибіркової дисципліни, присвячений критеріям оцінювання результатів навчання в умовах неформальної освіти.

24. Складіть чек-лист для гаранта освітньої програми щодо перевірки вибіркових дисциплін на відповідність сучасним вимогам ринку праці.

25. Напишіть мініесе на тему: «Вибірковість у кризових умовах (дистанційне навчання, воєнний стан): виклики та трансформація процедур».

26. Запропонуйте інструменти цифровізації процесу голосування за вибірккові курси в університеті для мінімізації бюрократичного навантаження.

27. Обґрунтуйте логіку формування міждисциплінарного вибіркового курсу на стику педагогіки та конфліктології.

28. Як розв'язати проблему розкладу занять при реалізації права студентів обирати дисципліни з різних факультетів? Запропонуйте організаційне рішення.

29. Складіть пам'ятку для здобувача «5 кроків до свідомого формування власної освітньої траєкторії».

30. На основі аналізу будь-якої ОПП запропонуйте 3 нові тематичні вибіркові курси, які підсилили б інклюзивну складову підготовки фахівців.

31. Дайте наукове визначення поняттю «міжкультурна свідомість».

32. Що таке «культурна ідентичність» та з яких базових елементів вона складається?

33. Сформулюйте сутнісну різницю між поняттями «стереотип» та «упередження».

34. Що таке «інклюзія» в широкому соціально-педагогічному контексті та чим вона відрізняється від інтеграції?

35. Визначте поняття «дискримінація» та назвіть її три основні види.

36. Що таке «мова ворожнечі» та які її основні лінгвістичні ознаки?

37. Який психологічний механізм стоїть за процесом «децентрації» у спілкуванні?

38. Що означає термін «етноцентризм» та в чому полягає його небезпека для полікультурного середовища?

39. Назвіть 4 ключові маркери сформованості міжкультурної толерантності в особистості.

40. Що таке «мікроагресія» та наведіть приклад її прояву в студентському середовищі.

41. Які основні етапи проходить людина в процесі акультурації (за Дж. Беррі)?

42. Що таке «ксенофобія» та які психологічні чинники провокують її виникнення?

43. Проаналізуйте, як рефлексія допомагає особистості деконструювати власні гетеростереотипи.

44. Порівняйте стратегії «асиміляції» та «інтеграції» під час входження особистості в інше культурне середовище. Що є більш екологічним?

45. Обґрунтуйте психологічні причини виникнення конфліктів, що базуються на релігійних чи світоглядних розбіжностях.

46. Як соціокультурний контекст співрозмовника впливає на вибір невербальних стратегій комунікації - дистанція, жести, зоровий контакт?

47. Поясніть роль емпатії як базового механізму попередження міжкультурної напруги в академічній групі.

48. У чому полягає сутність концепції Універсального дизайну в освіті в контексті протидії дискримінації?

49. Які психологічні маркери свідчать про перехід прихованої міжкультурної напруги в стадію відкритого конфлікту в колективі?

50. Охарактеризуйте особливості формування міжкультурної свідомості у дорослих - андрагогічний аспект.

51. Як пов'язані між собою рівень культурної ідентичності людини та ступінь її відкритості до сприйняття інших культур?

52. Сформулюйте основні принципи екологічного вирішення конфліктів в умовах полікультурності.

53. Розробіть алгоритм слів та дій для старости групи щодо припинення цькування здобувача на ґрунті його етнічного походження у спільному месенджері.

54. Запропонуйте 3 інструменти фасилітації для викладача, який проводить дискусію на гостру світоглядну тему, з метою недопущення конфлікту.

55. Складіть пам'ятку для іноземного студента/спікера: «Особливості академічної комунікації в українському ЗВО».

56. Розв'яжіть кейс: Студент відмовляється працювати в одній команді над науковим проектом із переселенцем чи представником іншої культури через особисті упередження. Ваші дії як викладача.

57. Запропонуйте вправу для тренінгу тривалістю 15 хвилин, спрямовану на розвиток навички децентрації у здобувачів.

58. Розробіть покрокову інструкцію проведення процедури медіації між двома студентами, конфлікт між якими спалахнув через релігійні відмінності.

59. Опишіть, як застосувати техніку «Я-висловлювання» для нейтралізації мікроагресії в академічному середовищі. Наведіть приклад формулювання.

60. Складіть анкету-опитувальник (на 5-7 питань) для експрес-діагностики рівня толерантності та інклюзивності мікроклімату в студентській групі.

61. Запропонуйте стратегію інтеграції студентів з особливими освітніми потребами у неформальне дозвілля студентського самоврядування.

62. Напишіть сценарій рольової гри «Культурний шок», яка б наочно демонструвала труднощі адаптації людини в новому соціокультурному просторі.

63. Як екологічно реагувати на прояви несвідомого расизму чи сексизму з боку колег чи здобувачів старшого покоління? Запропонуйте педагогічну стратегію.

64. Розробіть проект кодексу академічної етики та толерантності для учасників вашого вибіркового курсу.

65. Запропонуйте алгоритм дій адміністрації ЗВО у випадку виявлення системних проявів дискримінації чи ксенофобії на одному з факультетів.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Гарлицька Т.С. Формування міжкультурної компетентності як одна з умов запровадження європейських стандартів мовної світи. *EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society*. 2022. С.61-73

<https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7064/1/%D0%93%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%A2.%D0%A1.%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.docx>

2. Закон України про вищу освіту. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>

3. Молнар Т.І. Теорія та практика підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями в міжкультурному просторі Закарпаття : монографія. Мукачево : МДУ, 2022. 380 с.

4. Колодійчук О.В. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців гуманітарного профілю у процесі професійної підготовки : дис. ... доктора філософії : спец. 015 «Професійна освіта». Хмельницький, 2021. 245 с.

5. Шевченко В.О. Розвиток міжкультурної комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів у контексті інтернаціоналізації освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2020. 24 с.

6. Гринюк О.С. Педагогічні умови формування полікультурної свідомості здобувачів вищої освіти засобами вибіркового гуманітарних дисциплін : дис. ... доктора філософії. Львів, 2023. 218 с.

7. Бахов І.С., Чернуха Н.М. Міжкультурна комунікація у вищій освіті: виклики сьогодення та стратегії розвитку. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2021. № 1 (21). С. 12-19.

8. Васильєва О.А., Козак Т.В. Роль вибіркового освітніх компонентів у формуванні soft skills та соціальних компетентностей здобувачів вищої освіти. *Сучасні освітні тренди*. 2022. Вип. 4. С. 45-52.

9. Іванова Н. В. Реалізація права на вільний вибір дисциплін як чинник індивідуалізації навчання та формування міжкультурної свідомості. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 58. Т. 2. С. 89-94.

10. Ковальчук О.М. Проектування вибіркового курсів з міжкультурного діалогу для студентів негуманітарних спеціальностей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 5 (119). С. 112-121.

11. Кравченко О.О., Міщенко А.В. Розвиток етнокультурної та міжкультурної толерантності студентської молоді в освітньому процесі ЗВО. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. Вип. 3. С. 104-113.

12. Мартинюк С.І. Інтернаціоналізація «вдома» як інструмент формування міжкультурної свідомості здобувачів освіти. *Вища освіта України*. 2023. № 2. С. 34-41.

13. Ніколаєва С.Ю. Інтеграція міжкультурного компонента у вибіркові дисципліни мовного циклу. *Іноземні мови*. 2020. № 4. С. 15-22.

14. Огієнко О.І. Професійна підготовка майбутніх фахівців до міжкультурної взаємодії в умовах глобалізаційних змін. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка та психологія*. 2021. Т. 7, № 2. С. 27-35.

15. Положення про порядок реалізації здобувачами вищої освіти права на вільний вибір навчальних дисциплін. ОНУ імені І. І. Мечникова : Одеса. 2024. 10 с.

<https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/polz-pravaabitur.pdf>

16. Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти», наказ МОН України №1466 від 16.10.2024 р.

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/671/b46/8b1/671b468b176c8465976827.pdf>

17. Токарева А.В. Тренди розвитку міжкультурної освіти в Україні та країнах ЄС. *Порівняльна педагогіка*. 2024. № 1. С. 67-75.

18. Харченко Т.Г. Методичні засади викладання вибіркових курсів з крос-культурного менеджменту та комунікації. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 1 (179). С. 54-63.

19. Шмідт Т. Методи формування міжкультурної компетентності у майбутніх військових фахівців. *Збірник наукових праць національної академії державної прикордонної служби України*. Серія: Педагогічні науки № 2 (41) 2025. С. 169-181 <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4724>

20. Яковець Н.І. Формування полікультурної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану та євроінтеграційних процесів. *Міжкультурна взаємодія в умовах кризи: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Житомир, 22 січня 2024 р.)*. Житомир : Поліський нац. ун-т, 2024. С. 7-11.